

ERENG

F. LITV.

Nr. 1 JAANUAR 1938

ARENNG

× VABAHARIDUSTÖÖ JA MAATEATRI AJAKIRI ×

Pea- ja vastutav toimetaja Evald Vender. Tegev toimetaja Leo Soonberg. Vabaharidustöö osa toimetaja Neeme Ruus. Maateatri osa toimetaja Andres Särev. Toimetuse liikmed: E. Oja, J. Rummo, J. Ruus ja A. Sibul.

Väljaandja EESTI HARIDUSLIIT. Toimetus ja talitus: Tallinn, Uus tn. 2, tel. 452-64. Ilmub kord kuus, väljaarvatud 2 suvekuud. Tellimishind: 2 kr. aastas, 1 kr. poolaastas. Üksiknumber 25 senti.

Nõ 1

31. jaanuaril 1938

XII aastakäik

Aastavahetusel.

Üle kümne aasta on ilmunud E. Haridusliidul ajakiri — varem „Vabaharidustöö“ ja viimased aastad „Arengu“ nime all. Nagu iga teinegi ettevõtte, nii on ka „Areng“ pidanud selle aja kestel tegema läbi oma arengu. Algasime mõnikord aastas ilmuva informatsiooni lehega, mis pidi peaaesjalikult teenima liidu bürooteadete laialiviimise ülesannet ja oleme nüüd jõudnud korrapäraselt igal kuul ilmuva vabaharidustöö ajakirjani.

Ajakirja enda arenguga on käinud kaasas rõõmustaval viisil ka lugejate huvi kasvamine ajakirja vastu ning viimasest tingituna ka tellijate arvu tõus. See omakorda annab võimaluse ning julguse liidule suurendada ajakirja mahtu ning parandada sisu. Et muuta ajakirja veelgi mitmekesisemaks ja vastuvõetavamaks lugejaskonnale on kutsutud juure uusi inimesi toimetuse tööle. Liidu juhatus loodab, et aasta vahetusel läbi viidud muudatused kannavad head vilja ja leiavad sooja vastuvõttu lugejaskonnalt.

Vabaharidustöös ei tohi olla seisakut. Kui tahame olla teejuhtideks teistele, siis olgu omal siht selge ja samm kindel.

Seni on vabaharidustöö tegelastel olnud pea ainukeseks teerajajaks ning võimalikkude teeradade tutvustajaks „Areng“. Koondugem siis üksmeelselt tema ümber selles teadmises, et ta on meie oma ajakiri ja seal käsitletakse neid küsimusi, mis huvitavad iga vabaharidustöötegelast. Raamatukogundus, õpingid, maateater, kursused ja loengud, rahvamajad ning teised vabaharidustöö alad leiavad siin mitmekülgse ja asjatundliku käsittluse.

Igal seltsitegelasel peaks olema „Areng“ kättesaadav, sest selle kaudu on tegelased kontaktis keskustega ja omavahel, ja ainult siis on mõtet ka sarnase ajakirja väljaandmisel üldse, kui see levineb kõikjale, kus tehakse vabaharidustööd.

Loodame, et „Areng“ leiab uuel aastal tee ka nende vabaharidustöö ja maateatri tegelasteni, kuhu ta seni veel jõudnud ei ole. Seda saavutame aga ainult ühisel jõul.

Ev. V.

Suurpidustuste pahedest.

Harilikkude esinemiste ja pidude kõrval tuleb meie seltsidel sageli läbi viia suuremaid ning laialuluslikumaid pidustusi. Selleks on näiteks seltside juubelipeod, rahvamajade avamised, lõikuspühad ja p. t.

Sel puhul tahetakse külalistele pakkuda parimat ja võimalikult esitada kõiki koha peal olevaid tegevusharusid ning esinejaid, näidata kõiki oma võimisi. Selles palju ja head pakkuda tahtmisel peitub aga suur hädadoht, ülepakkumine.

Nende ridade kirjutajal oli tänava Võrumaal võimalus osa võtta peaaegu kõigist niisugustest suurpidustustest ja ta pidi oma suureks kurvastuseks (tuhandete teistegi!) veenduma, et see palju head, mida taheti pakkuda, muutus kurjaks, kui mitte öelda — rängaks katsumiseks ja karistuseks nii korraldajatele, esinejatele kui ka peolistele.

Juba eeskava on koostatud nagu lohe, mil lõppu ei tule. Kujutatagu vaid ette — aktuse osa kestab kõnelejate ja ettekannelega 4 tundi, sellele järgneb pidu, kus esineb kõneleja, laulukoor, orkester, rahvantsutrupp, deklameerija, ja lõpuks lavastatakse näidend, mis on pikk tervenisti 5 vaatust! Viimane vaatus lõpeb kell ½2 varahommikul. Siis muidugi järgneb veel tants.

Kui kuidagi sega-eeskava veel ära vaadati, siis näidendiga lugu oli päris paha. Inimeste meeled olid väsinud, nad lihtsalt ei suutnud ettekannet nautida, vaid püüdsid seda kuidagi ära taluda. Mis aga märksa hullem oli — tegelased mängisid mitu korda halvemini kui viimastel harjutustel. Olid nemadki väsinud, sest paljud neist olid kogu päeva ametis olnud ja segaeeskavas esinenud. Mitut nahka aga ei saada kelleltki.

Ses küsimuses tuleb küll edaspidi käia hoolikamat teed selles mõttes, et kava oleks kõigiti korraldajate ja kuulajate seisukohalt kandejõu kohane. Peetagu meeles sedagi, et

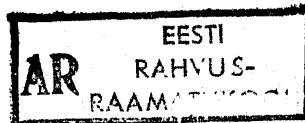
sega-eeskavaga õhtule ei sobi pikk näidend, mis juba enesest on mõeldud õhtu täiteks. Samuti ei tarvitse laulude ega muusikapalade rohkusega hiilata, vaid kui juba, siis kvaliteediga.

Ühele aktusele oli palutud kolm vaimulikku. Talitus vältas üle kahe tunni ja kui ametlikult hakati rahvamaja avamise kõnet pidama ning tervitusi ütleva, olid suurest rahvahulgast vaid riismed järele jäänud. Ega seegi sobinud. Kuid kas korraldajad pidid kolmanda vaimuliku tingimata sellepärast kutsuma, et temagi oli samas keskuses sündinud ja üles kasvanud?!

Sellistel suurtel pidustustel on kõige täpselt ettenägemise ja organiseerimise juures tähtis täpne ajajootus. Igale kõnelejale, isegi peokõnelejale, vaimulikule ja tervitajatele tuleb kõnelemisaeg ette näha ja „tseremoniimeister“ hoolitsegu, et sellest vankumatult kinni peetaks. Kus kümnend sõnavõtjad järjekorras seisavad, seal ei peeta tunniliisi loenguid ega programmi-kõnesid, sest kui korraldajail ja kõnelejail pole taktitunnet, siis ei maksa ka seda publikult tahta, kui publik kuulata ei taha, kuna ta tõeliselt vist küll ei suuda.

Üks ebameeldiv nähe sedalaadi pidustustel on suur raha järele. Siin ei valita tihti enam abinõusid, ei tunta häbi ega takti, peasi, kui aga peolise-küla-lise rahakoti sisu kätte saaks. Keegi ei keela oma veeringuid ju niisugustel kordadel, kuid, usutagu, raha tahtmisel olgu oma piirid, samuti kui on seda rahaandja rahakotil.

Tuletasin meele ja loetlen ühe peo rahahankimise üksused. Olen niivõrd kindel, et ma ei usu, et eksiksin arvudeski. Rattahoid maksis 10 senti, aktuse pileet 25 senti, laululeht 20 senti. Õhtusel peol riidehoid 10 senti, II koha pileet 50 senti ja tants 30 senti. Aga et noormees tahtis kõigiti „ke-na“ olla, siis ostis ta päeva broüüri veel

25 senti eest, kava 10 sendiga, rinda kenade näitsikute poolt pandud lille eest andis 10 senti ja jõi einelauas pudeli limonaadi ning sõi ühe võileiva, mille eest maksis 25 senti. Kuna samas paigas toimus veel tule-tõrje korjandus, siis viimase 5-sendise kukutas korjanduskarpi. Kokku on see 215 senti, mis ei paista ju küll väga suur summa olevat, kuid kibedust tekitav on selle poolest, et ühe ropsuga tahetakse igal mõel-

daval viisil inimese käest kas või viimne sent kätte saada.

Isegi ses küsimuses tuleb ometi toimida tagasihoidlikumalt, teades, et parem on alatiseks kindlustada sõber ja uus külaline kui rikkuda inimeste meeleolu must-laseliku talitusviisiga.

Loodame, et neis küsimustes kohapealsed tegelased edaspidi toimivad mõistlikumalt.

K. Taev.

A. H. Tammsaare 60-aastane.

Tammsaare mõistmises on meil alati ristelnud lausa vastupidiseid arvamisi. Juba ta kirjandusliku lomingu algperioodist alates on sel alal sõna võetud kindlasti erinevamaist seisukohtadest, kui seda on sündinud ühegi teise autori puhul. Teda on üldistatud euroopalisel tasemel seisvaks meistriks, aga teiselt poolt tituleeritud sõnažonglööriks tühiseks ja pealiskaudseks targutajaks. Aga ka juubilari aupäeva liginedes ja selle päeva kajastustes leiame jällegi nii palju eri arvamusi, vanemate seisukohtade revideerimisi, teatud määral nagu nõututki olekut oma hinnetes. Vahest just selle nähtuse põhjuste jälgimine kord aitab selgitada Tammsaare tõelist profiili. Silmapilgul need ristlevad vastasarvamised huvitavad suurt osa rahvast vähe. Rahvas ei targuta nii palju Tammsaare üle, vaid hoopis meelsamini loeb teda.

„Tõde ja õigus“ on saanud meie populaarseimaks raamatuks, saanud rahva lugemise raudvaraks. On ju teoseid, mille sära küll pimestab, mis aga kahvatuvad ja kustuvad sama kiiresti. Kas saame seda ütelda „Tõe ja õiguse“ kohta? Tõsi küll, rahva maitsepsühholoogiast, mis tihti resoneerib paremini lausa kunstilagedale ajaviite seriikirjandusele, ei saa tarvitada kirjandusliku teose väärtuse dominandi määramiseks, kuid see siiski kõneleb suures osas nende kasuks, kes Tammsaare suur-romaanis on näinud rohkemat, kui seda on suutnud pakuda jubilaria kaasaegsed. Eks kõnele selle

kasuks ka see tähelepanu, mida Tammsaarele on osutanud naaberrahvadki, kelle keeltesse on tõlgitud „Tõde ja õigus“, „Kõrb-oja peremees“. Arvestagem ka siinjuures autori isiku malbust ja reklaami põlgust. Siin igatahes asi on korras, sest tee üle kodupiiri on leidnud mitte autor oma isikuga, vaid autori töö oma kaaluga.

Alates avalike esinemiste algpäevist, on Tammsaare sammunud oma rada. Juba Noor-Eesti võitluspäevadel ajakirja „Noor-Eesti“ lõppnumbris, aga hiljemgi jubilaril 50-sünnipäeva puhul on Gustav Suits kurtanud seda, kui raske oli just A. H. Tammsaart kaasa tõmmata Noor-Eesti liikumisele. Päris noor-estlast ei saanud temast kunagi. Juba siis omas nooruses eelistas Tammsaare jääda kõrvalt vaatlejaks, elada vaid oma loomingu muredega ja rõõmudega. Võetud suunda on ta jätkanud tänaseni. Skeptilise kõrvaltvaatlejana ja mõninga ajavahemiku järele põletavamate küsimuste puhul sõnavõtjana, on ta eelistanud erapooletust ja rahu meie küllaltki käärivale ja rähklevale kirjanduslikule elule. Aeg-ajalt ellu ärganud kirjanduslike rühmituste loosungeid kandvaist ajakirjust ja koguteoseist me vaevalt leiame Tammsaare nime. Ei mäleta, et ka teiste, nii tuttavate nägude hulgest meenuks Tammsaare karikatuur.

Oma rada on Tammsaare sammunud ka loomingu. Üksikud küll näilised kõrvalekaldumised ei suuda liialt kõverdada ta arenguteed. Sõja, revolutsiooni ja järgnevail aastail, mil meil valitsesid estetismis eksimised ja katsetused, kus tõsine sisu ja hing jäi alla vormi ja sisu perversiteedile, kus trumbiks oli sensatsioon, töötas Tammsaare omas suunas ja saatis rahva hulka „Kõrboja peremehe“. Tähelepanematult on tuhmunud ja tolmunud selleaegsed sensatsiooniteosed, „Kõrboja peremehe“ lugejate ja lavalt nautijate arv näikse aga kasvavat. Nüüd tagasi vaadates näeme, et Tammsaare on see, kes jätkas Vilde ja Kitzbergi poolt alustatud teed. Väikesed kallakud Noor-Eesti päevil impressionismi poole ta „Pikkades sammudes“ (1908) „Noortes hingedes“ (1909), ja „Üle piiri“ (1910) ei ole oma põhilaadilt kuigi suured. Tammsaare suhe inimese tahte, hinge ja võimiste maailma püsib. Põhiolemuselt jääb Tammsaare ka neis impressionistlikult häälestatud üliõpilasnoveellides psühholoogiks-realistiks.

Õieti võiksimegi neid novelle pidada Euroopa hilisrealismi — psühholoogilise realismi elementide läbimurde kohaks meie kirjanduses. Sellest seisukohast vaadatuna oli Tammsaare vahest ettegi jõudnud oma

tihti modernseimid ollatahtvaist kolleegidest. Märgitagu sel puhul ta draamat „Jüuditit“ (1921), mis oma klassikalise selgusega üldinimlikkusega ja psühholoogilise sügavusega seisab praegugi omatoliste hulgas esikohal.

Agas omas tagasihoidlikkuses ei ole Tammsaare jäänud võõraks ja kaugeks kaasaja elu põletavamate päevaküsimuste vastu. Ei ole möödunud midagi, millel tähtsus rahva elus, kui sel puhul me ei oleks kuulnud Tammsaare arvamist ja tunnud häädmeelt ta rahulikust, objektiivsest ja osavast analüüsist. Mainitagu siin vanemast ajast „Sõjamõtteid“, sotsiaalküsimusi haaravat „Sic transit. .“ (1924) ja lugematu arv hilisemaid artikleid ajakirjus ja ajalehis kõige põletavamate ja mitmekesisemate elunähtuste puhul.

Tammsaare monument, püstitatud 1936. a. oma koduvalla Albu rahva poolt, on täie õigusega pühendatud esijoonest ta suurteose „Tõe ja õiguse“ märkimiseks. Siin kirjanik toetab oma mõtiskleva pea käele, mille küünarnuki tugipunktiks on asetatud suurromani kõited. Peame ikkagi möönma, et Tammsaare populaarsus ja ta austuski toetub esijoonest „Tõele ja õigusele.“ Me oma mitmekesisest maitses oleme tahtnud näha, et see teos nii mõneski osas oleks kirjutatud teisiti kui seda on hääks arvanud teha autor. Oleme säälnud tahtnud näha talupoja visa võitlust feodaalisandaga, näha ärkamisaja suurmehi näha rahvusliku enesetunde pühapäevlikke meeleolusid jne. See kõik võinuks ju olla, aga miks mitte nii, nagu selle teose on kinkinud meile autor. Ka seesugusena ei saa me siin kõnelda ajaloolisest võltsist ega ühekülgsusest. Kas siiski Tammsaare ei ole tabanud õigesti sajandi lõpuaasta tõepära ja andnud just karaktersema läbilõike selleaegsest tavalisest taluelust. „Tões ja õiguses“ toimuvad suured võitlused inimese kiuslikuma vastasega — maaga. Võitlus selle maaga, mis nüüd oli saanud või saamas talupoja pärisomanduseks korvab selle võitluse, mis mõne aja eest toimus selle maaomandamise õiguse saavutamiseks. Feodalismi pärimuste likvideerimine, maa viljastamine, kodu ehitamine omandatud maalapil see sulgeb inimese ko-

duaeda ja asetab ta vastamisi maaga. Nüüd alles oli saadud mõte astuda võitlusesse selle uue vastasega, et ta rüpest meelitada välja eluks tarvilikke väärtusi. Meil oleks ka aeg loobuda sellest üldistusest ja ärkamisaja laulikute idealistlikust käsitelust, mis kõneleb kogu rahva ärkamisaja suurest poliitilisest aktiviteedist. See võitlus, millest kõneleb meile „Tõde ja õigus“ oli kindlasti üldisem ja selle varju jäi võitlus nii-kui-nii piiratud ja sumbutatud poliitilisel areenil.

Kõigi kahtluste ja häätahtlike soovide juures on „Tõde ja õigus“ mitte ainult meie suur teos vaid ka suurteos. Temas on probleeme ja ideid, mis tõstavad ta nende teoste hulka mille hääl võib kosta ka üle

Karl Laane.

Valged kased ja valged põhjamaa ööd.

Need vist olidki, mis jäid meelde kauni-mana sellest matkast. Oli õnn veeta seekord põhjamaise lühikese suve pikim päev ja valgeim öö — jaaniöö — *Impilahti* — Rajakarjalas, Laadoga rannikul, olles võõraks sealses rahvaülikoolis. (Jaani-päev — juhanus — on Soomeski suuremaks pühaks, see on muide ainus päev aastas, mil siniristi-lipp jäetakse lehvima kogu ööks, see on Soome lipu päev — valguse võidu püha.

Juba automatk Sortavalast Impilahtile on huvitavaks elamuseks: tee läbib Karjala metsikumat loodust, murdes tihti läbi võimsatest kaljudest, tõustes üles kõrgeile metsikuile mägedele, et avada võrratuid vaateid ümbruskonna aladele ja järvedele, sulgudes aga varsti jälle siin-seal ootamatult otse kuristikuliste orgude servale, et söösta taas palavaile metsadevahelisile teile.

Kauni Laadoga järve Impilahe kaldal, ümbritsetud samuti kaljuseist mägedest ja metsadest, asub eelnimetatud rahvaülikool, üks neist paljudest õppeasutustist, mis on kujunenud olulisemaks teguriks Soome tü-

rahvuste piiride. Kõige oma rahvuslikkuse juures on „Tõde ja õigus“ mõistetav ja nau-ditav rahvusvahelises ulatuses. Need on ometi samad probleemid ja mõtiskelud, mis meelitavad lugema „Candide'i“ „Peer Gynti“ ja „Fausti“. Igavene ringkäik, torm ja tung, elu täis rähklemist ja kemplemist ning lõpuks ikkagi tagasitulek oma rahus-tavasse aeda, uuesti mulla ja töö juurde.

„Tõde ja õigus“ on siiski Tammsaare tammsaarelilik „exegi monumentum“, mille juurde viiv teerada ei kasva kunagi rohtu ja mis loodetavasti on püsivam kui see mon-ument, mis praegu nii uhkelt kõrgub Albu wallamaja ees.

Matkalt valges Soomes.

seda rahvakultuuri arengus. Sattusime sin-na õnnelikult ajal, mil oli koos veel suve-kursus, nii et võisime heita pilku pisut kooli töössegi. Eriti paelus meid see vaim, mis õieti kannabki ja hingestab kogu rahva-ülikoolide tegevust. Ei jatkuks siin ruumi jagada lähemalt saadud muljeid. Saime sü-damliku vastuvõtu osaliseks ning võisime veeta siin matka ühe kaunima päeva.

Jaaniöö oli elamus selle kaunimas mõttes. — Öhtu saabudes terve koolipere, eesotsas juhataja hr. Kuusamaga, asus paatidesse, kõigil silmis säramas võltsima-tu rõõm. Nii sõitsime välja ühele Laadoga väiksemale saarele — Majasaarile. Saare-le saabudes võeti meid vastu varem tei-ses paadis kohalejõudnud õpilaskoori poolt kauni lauluga. Metsikuilt kaljudest koguti oksi ja puutüvesid ning kanti järveäärsele väljakule, kuni sai sest kõrge hunnik. Töö tasuna lasti siis maitsta kaasatoodud koh-vil ja kookidel ning võimsad laulud rökata-sid vastu kaljudele. Midagi pühalikku oli selles meeolus, kui viimaks vaiksus ööval-guses löid loitma ka jaanitule kõrged lee-gid; siis otsekui oleks hakanud kuidagi eri-liselt kõnelema see suur loodus ise, mille keskel viibisime, seekord otsekui ühise pe-

rena, ja ununes hetkeks, et oleme vaid küllalised. Peale meie — eestlaste — oli sel jaanitulel ka veel üks ungari üliõpilane, niisiis olid esindatud kõik iseseisvad hõimurahvad. Ja nii kõlasid selle tule paistel kolme hõimurahva keeledki vastastikustes kõnedes. Ja kuigi keeled on erinevad, siis see mõte ja tunne, mis liitis koosolijaid, oli üks.

Kui kõneles koolijuhataja Kuusamo selle tule valgel oma kooliperere, siis tundus, et see jaanitule-pidustus („juhanusekokko“) on vaid üks võimas avaldus kogu kansanopisto äratavast ja tervet isamaa- ja tööarmastuslikku meelsust kujundavast tööst. Nii näiteks ütles juhataja oma kasvandikele muuseas: „Meie tunneme tänasest meeleolust üht, et inimene ei ela mitte selleks, et ainult süüa ja oleskella, vaid — et midagi luua ja teha tegusid... Kahanev tuleleek meenutab võrdluse inimeluga, mis samuti nooruses ja meheas leegitseb kõrgele, kuid siis — pikkamööda raugub, kuni kustub... Seepärast säästkem oma eluleeki, ärgem raisakem seda asjata, vaid kasutagem parema kordasaatmiseks!“

Kui oli viimaks kustunud tuli, siis viisid paadid meid jälle tagasi üle uduloorise järve; veel paistis üle vete tulesid ja kostis laulu; kuid juba koitis uus päev — jaanipäev.

See on Soomes suur püha. Valitses kõikjal pidulik meeleolu. Kansanopisto pere kogunes kauni metsa alla lahe kaldale traditsioonilisele jaanipäeva-palvusele (juhanusehartanseele); see oli kaunis ja õilistav toiming. Istuti vabalt murule, lauldi alguseks koraal ja kuulati siis koolijuhataja kõnet, kes samuti koduselt istus teiste keskel ja oma kauni kõne ehitas usulis-filosoofilisile mõtetele. Kui oli järgnenud sellele jälle ühislaul, viibiti koos vabas vestluses, juues kohvi, mis siin sinendava ja päikeses sädeleva lahe kaldal maitses erilisel hästi.

Samas Impilahtil asub ka Põhja-Karjala Haridusliidu büroo. Külastasime sedagi ja vestlesime selle tegelastega. Muide on siin-

gi õige levinud õpiringide harrastus, nagu üldse kogu Karjalas. Ei ole ülearune siin märkida asjaolu, et Karjalat tihti on nimetatud ka „Soome Setumaaks“. Kuid kõrvaltades vabaharidustöö võimalusi ja olusid Karjala ja Setumaa suhtes kannaks see võrdlust küll vahest ainult vastandlikkuse poolest: kui Karjalas on Soome õpiringide võrk tihedaimaid, siis meie Setumaal puuduvad need seni veel üldse...

„Juna lähtee Oulun...“ nii kõlab konduktori hüüd, kui rong hakkab liikuma Sortavalast põhja poole. Jäid maha „Laadoga laulumaad“... kummalegi poole raudteed lõppematud metsad, nende vahel järved ja siin-seal lapikene põldu ja punaseid valgete kantidega talumaju. Peatusime vahepeal Tahmajärvil, mis oma avaramate vaateväljadega ja lokkavate põldudega tavalise Soome maastiku keskel tuletab meelde kuidagi Lõuna-Eesti põldmaastikku. Saime proovida ka Soome laudsiledaid maanteid, sõites jalgrattal külastama tuttavat soome õpetajat kauni Tahmajärvi kaldal. Soome õpetajate ruumikad ja stiilselt sisustatud korterid tuletavad elavalt meelde meigi õpetajate korteri- ja muid olusid, kahjuks tihti aga vastupidises mõttes. — Soome õpetaja on majanduslikult kindlustatud, et ta võiks teha häirimatult oma suurt ja vastutusrikast noorsookasvatustööd.

Mida enam põhja poole, seda vaesemaks ja soisemaks muutub loodus. Tekib raudtee äärde nähtavale madal pajusarnane põõsastaim — vaevakask — oma ümarjate lehtedega ja väike lillaõieline mesikmari.

Saabunud Oulu ja peatunud pisut seal Soome suurema põhjapoolse linna suurte kaarsildade vahel, algas järgmisel hommikul taas tagasisõit lõuna poole, et jõuda õigeaegselt õpiringide päevile Kuopios.

Kuopio — Kallaveed...

Siia kaunisse Savo pealinna, mis ümbritsetud saarte- ja kääruderohkeist avaraist Kallavetest, oli tulnud kokku seekord Soome õpiringidevägi.

Et see oli suureks sündmuseks, võisime näha juba sellest, et avapäeval oli kogu

linn lipuehtes ja kohalikud ajalehed olid täis kirjutisi ja pilte sel puhul ning kogu päevade kestel. Linnamaja, kus need päevad peeti, oli ehitud lippude ja rohelistega ning läänihärra Ignatius (meie endise mõiste järele kuberner) austas päevi, tulles neid avama.

Õpiringidepäevad, kuhu oli tulnud üle 300 osavõtja, isegi kaugest Lapi kandist, kujunesid kõigiti huvitavaks ja sisukaks, mitmeti julgustavaks meilegi, pühendamaks järjekindlat tähelepanu selle vabaharidustöö mõjuvaima avalduse arendamiseks. Peab tähendama, et seesuguste õpiringidepäevade korraldamine oma äratava mõjuga on üks olulisimaid avaldusi sellesihilise liikumise pidevas ja tähelepanudavas tõusus Soomes.

Kuopio peale oma kauni ümbruse on huvitav ja tähtis ka kultuurilooliselt, nii soomlastele kui meilegi. — Siin on elanud ja töötanud näiteks suur Soome ärkamisaja tegelane Snellman, kes muide oli ka meie Kreutwaldi parimaid sõpru, millest küll tuligi see, et ka esimene täielik eestikeelne „Kalevipoja“ trükk (1826. a.) trükiti Kuopios, majas, kus asub „Savo“ trükikoda. Samas „Savo“ toimetuses on hulk aega töötanud ka Juhani Aho... Kuopio on olnud kodulinnaks ka soome suurimale naiskirjanikule Minna Cant'h'ile, kellele, kui soome realistliku näidendi loojale, esimesele suuremale sotsiaalelu korralduse, naisõigusluse jne. eestvõitlejale, püstitati alles mõeldud suvel Kuopios kaunis mälestussammas.

*

Peale mõnede väljasõitude Kuopiost oli elamusterikkamaid Põhja-Savo kansanopisto külastamine*). See on tuntud Soome kansanopistoist vanimaid. Ka on tähelepanud, et selle tegevust on algusest peale ligemale 47 aasta jooksul juhtinud ja hingestanud esimesi soome rahvaülikoolide juhatajaid, võiksime ütelda isegi, — nende isa ja auväärne veteraan Hj. Mikander, kelle ind pole lakanud veel nüüdki. Kooli naisjuhatajaks on aga samuti üks tuntuimaid

*) Selles rahvaülikoolis on õppinud ka cestlasi.

soome noorsoo- ja vabaharidustöötegelasi ja rahvasaadik Tilda Löthman-Hoponen, kes oli ka õpiringidepäevade juhatajaks. Vaimustust nakatav ja kaasaharav on tolle tulihingelise naise, tõelise rahvaülikooli-inimese, mõju nüüdki, kuigi ta aastad ulatavad juba üle 60-ne.

Rahvaülikooli avaras ja päikesepaisteli- ses saalis tutvustas koosolijaid kooli arengu ja saavutustega juhataja vanahärra Hj. Mikander. Sellest vaimust, mis on rahvaülikoolidetöö lipukirjaks, kõnelevad muide iseloomustavalt saali seinte kaunistustesse põimitud sõnastused, nagu:

„Nii kui põllud päikesepaistet vajab ka inimvaim valgustust.“

(Grundtvig.)

„Elada on — tõde otsida.“

(J. H. Erkkö.)

„Vaim on see, mis teeb elavaks.“

(Joh. 6:63.)

Ja et see vaim teeb elavaks, võisime kogeda kohe, kui proua Koponen kokkutulnud (vaatamata nende väga erinevale päritolule) organiseeris ühiseks laulukooriks ja oskas selle hingestada laulma — võimsalt ja mehiselt. Seda kuuldes-nähes ja palju muud tähele pannes võis veenduda, et — sel vaimul on üks jõud, üks meelsus ja üks süda. — Mitte ainult teadmised-orskused ei liida inimesi kultuuritöös, vaid selleks on vaja haarata sügavamalt — panna oma vaimset elu armastama, midagi ise tuliselt tahtma ja millekski ennast pühendama. Ja näib, et soome rahvaülikoolid on seda suutnud. Kui näiteks kuuled, et nii õpetajad kui ka õpilased kõnelevad oma kansanopistoist aina head ja ise vaimustuvad seejuures, siis pead uskuma, et need pole mitte ainult sõnad. On näiteks perekondi, kes on olnud neis kooles õppinud juba 3—4 põlve ulatuses; seepärast võime kõnelda Soomes juba läbiproovitud ja läbilõõnud rahvaülikoolide traditsioonist.

Sellest Põhja-Savo rahvaülikooli külästusest, lisaks teistele sellelaadseile, sai veel kord tugevat kinnitust veendumus, et tõe-

line rahvaharidustöö ei ole kaugeltki mitte ainult külm mõistuse teenimine ja arendamine, vaid see peab olema — elav äratustöö, loomistahte ja kultuurilise meelsuse kasvatamine...

Lahkudes Soomest jäi püsima hinge ja

mõtteis põhjamaa suve valguse võlu; kuid veelgi enam — selle põhjamaise demokraatse vaimuvalgustustöö sümpaatne avaldus, mis on kahtlemata võimsamaks teguriks vaba rahva kasvava kultuuri ehitamisel ja kindlustamisel.

Tallinnas, sept. 1937. a.

Nurme Pigilind.

Pigilinnu eksirännakuid teatrilavadel.

Värskeltküpsetatud, tuliuus „Arengu“ toimetaja tuleb ootamatult majja.

„Armulisim Pigilind, kuna mul on olnud paar õnnetut juhust näha teid laval esinemas, siis otsustasin kiiruga kaastööd hankida pöörata teie poole, oma lahke palge, et võin teile suuremeelselt lubada kirjutada oma mälestusi teatrist ja annan töotuse paigutada need „Arengu“ veergudele.“

„Oh, eh, aga härra Soonberg, milline au! Kas tõesti sellega pälvitud, et ma möödunud suvel teid maha ei löönud, kui te mul laval kogemata lahti läinud triikmasinat kinni ei pannud?“

Seepeale katsus ülalmainitud härra manada oma kurjale näole tema võimete kohase lahkeima ilme ja tähendas:

„Mhghm... ma näen, ma näen, et olen sattunud sedapuhku õigele aadressile. Aga homseks, homseks, armuline Pigilind, olgu see asjandus valmis. Aitäh, aitäh, nägemist.“

Ja nüüd pean ma vaeseke ruttu-ruttu kahekümne nelja tunni jooksul kokku kraapima mälestusi, mis ei oleks üle 250—300 rea, kuid mida mul tõelikult jatkuks kirjutada mitmeks nädalaks mitmekümne kilomeetri pikkuselt.

Usun, minu „näitlemise“ karjäär algas silmapilgust, kus õde ja vend mind tabasid isa kabinetist, tema suurest „marmortindipotist“ (suurmood tollal!) tinti joomast.

„Aga, Nurme, nüüd sa saad!“ ehmatas vend mind... Tagajärg — tint mööda suukest, lõuakest, kápakesi, kleidikest, ühe sõ-

naga — Hindrey (tookordse majasõbra) „Pambupeedu“ prototüüp. Siis tõi õde köögist suure käraga punutud turukoti, mind pisteti sinna sisse ja viidi saali, kus istus palju, palju külalisi, kes palju, palju naersid. Ka mina naersin, kuigi mäletan, et ise arvasin nutta tahtvat. Aga kellele sa seda näitad! — Igatahes tulemus oli see, et tindilt siirdusin jämedale köögisoolale. Selle järele tuli mul jõulupuudel inglimesi mängida, kus ma ilusate salmikestega häid asju „välja noolisin“ jõuluvana suurest torbikust.

Iseseisev debüüt suurel teatrilaval „pärisnäitemängus“ oli mul nelja-aastaselt ja 2-kuiselt. Vanim õde pühitses oma 15-ndat sünnipäeva. Samal päeval (võib-olla just sihilikult!) — säärase „printsessi“ sünnipäeva puhul — mängiti Karskusseltsi saalis „Ema õnnistust“ — arvatavasti üks „sü-dantlõhestav“ laulumäng. Kahjuks pole mul selle teosega enam kokkupuuteid olnud. Igatahes tean, et kusagil oli stseen Tiroomi mägedes mingis „Herberges“, kus väljas lehtlas äkitselt näen istumas tuttavat tädi — proua Pöderit — ja oma isa, seda talvist halli habemega jõuluvana — järsku uhkete, keeratud vurrudega frandina. Minu ema, kes oma ainsa sülelapse Nurmega, s. o. minuga, istus esimeses reas, nagu kunagi esimehe proua, oli ka nähtavasti haaratud näidendi käigust, mitte enam tähelepanes, mis sünnib tema ümber. Silmapilgul, kus härra markii laval tahtis vististi koogi ja limonaadi vahel oma tundmusi

avaldada, piuksus midagi ta kõrval: „Papa, Nurme tahab kooki.“ (Arvatavasti suur ülatlus publikule, et tollel frandil on laps!)

Kuid mis tegi see papa?

Rahulikult oma tihedaid kulme kortsutades andis ta mulle vana Keifnichti aleksandrikoogi ja ütles kenasti manitsedes:

„Säh sulle, lapsuke, mine nüüd aga ära!“

Läksingi. Juba olingi lahkumise ääre peal, nagu öeldakse.

Vaevu oli markii saanud oma tundeilma restaureerima hakata, kui äkitselt — maised himud löid ta lapses lõkkele! Muud kui tagasi!

„Papppa, Nurme tahab limonaadi kah!“

Seda käteplaginat! Tol korral tekkis minus esimest korda kindel paha aimus, et olen nüüd midagi „hästi... halvasti“ teinud! Mis mulle siis pärast emalt kodus osaks sai, sellest võiksin kirjutada poeemi — kuid kaunis kurvisuliselise.

Igatahes oli selle debüüdiga pandud alus inimeste usule, et olen igati „lavaküps“, teatris kui ka elus. „Julgust on sel lapsel — oh kui tore.“ Nad vaesekesed ei aimanudki, et see oli vaid — tung koogi järgi.

Selle järele angažeeriti mind alati: inglised, printsessikesed, põialpoisid, küll kodudes, küll seltsimajas.

Sirgudes nii 8—9-aastaseks hakkasin märkama, et millegi pärast mind määratakse eranditult „meesosadesse“. Nagu ma pärast aru sain — minu pikkade koibade tõttu. Ühel lasteetendusel „Tuhkatriinus“ printsi mängides arvas heaks mu lakkpaberist tualettse, mida tavaliselt seltskonnas ei nimetata, lõhkeda, silmapilgul, kus ma oma printsessi ees põlvitades talle kinga jalga sobitasin. Ja otse „kuklast“ lõhkesid need reeturid! Kuid niipalju teatriversid mul siiski oli, et ma ka — südame kärisedes — ohverdasin end „Tuhkatriinule“. Rahva kolledale naerumõrgamisele vaatamata ei läinud ma küll lavalt minema, kuid — sellega oli ka ühtlasi lõpp mu mängimistele. Enam nad mind ei saanud meelitada ei plikaks ega poisiks. Ja tookord polnud veel psühhoanalüütikuid, kes oleksid mul selle „põhimõtte“ välja suggereerinud.

Alles mõned aastad hiljem, vene keskkoolis olles, võeti mind „sunniviisi“ lavale. Siin oli mu pikkadele koibadele lisandunud veel mahe „bassihäl“. Muidugi jälle kõik-sugu mustlasi, väikest Lermontovi jne. mängides sammusin edasi teatrikunsti okasteel meesrollides, kuni viimaks sain viieteistkümne-aastaseks. Siis esinesin esmakordselt juba ehtsa majapreilina, kel oli isegi peigmees! See oli Helsingi Eesti Haridusseltsi asutamise pidu. Mida me mängisime, ei mäleta. Tean ainult, et istusime kõik kadunud pastor Nigoli juures suurel režiiproovil. Seal pakuti mulle võimalust valida endale vastumängija — seitsmest tookord Helsingi ülikoolis õppivast eesti noormehest (prof. Mark, Saarest, Sternbeck ja teised). Vaatasin neid kõiki veidi ja siis osutasin ühele kõige vaiksemale (Edgar Eisenschmidt — omaaegne Tartu Muuseumi kauane asjaajaja).

„Seda härrat palun — ta on kõige kohmakam.“

Tõrkus küll, aga mängis oma osa maha.

Kaks aastat hiljem leiab mind, või „avastab“ mind, Valgas, kus olin õpetajaks, tookordne „Säde“ näitejuht Pettai. Kogu aasta mängisin. Mäletan hingeahastust, kus Hannelet tema taevaminekul mängiv „primadonna“ poolpiluli silmil puusärgis lamas näeb äkitselt — et kollased hommikkingade nukid paistavad suriliniiku alt! Ja elav liilia, mis Pettai oli armuga kahe käe vahel kõhule surunud, pidi lõpuks hinge taeva rändamise tähiseks põlema süttima — kuid oh! selle väike elektripatarei oli mul juba ammu läbi põlenud, kuna kingadest ehmunult vajutasin oma pihu kõvasti rusikasse ja traadikesed puutusid kokku! Tulenus — liilia ei põlenud!

Komöödiad vaheldusid „Magdadega“ ja „Jo'dega“. Tööd tehti väga palju. Pettai oli väsimatu. Ja operette mängiti. Liina Reimaniga peaosas, külalisena — kuna eelmise vend Karl Põlde oli tollal permanent-selt „Sädes“. Viimaks tuli siis näitejuhi suurpäev Molnari „Kuradiga“, kus Pettai ise pidi Kuradit mängima ja mina muidugi Jolanthat, seda koledat naist, kelle õhtumantli ümber, või õigemini all, kõik keer-

les. Pettai lakkas tollal laulmast oma armsaid vene romansse, tegi proove minuga päevad läbi, hankis endale võimalusi saabas-tes, või ka lakk-kingis, pikemaks sirutuda — et minu jaoks „kasvanud olla“, mina aga õmblesin endale lavalist õhtumantlit.

Tol korral tutvusin esimest korda „butafooria“ õige mõttega. Nimelt pidi olema see uhke lai siidmantel, kaunistatud nahaga — mõelda, ümberringi! — tegelikult aga: lihtne valge satään värvilise pehme sitsiga! Aga see intriig, mis peitus tolle mantli all! See oli juba midagi väärt seitsmeteist-aastasele peajaule!

Igatahes hooaja lõpp viis meid lahku — Pettai „Vanemuisesse“, mind aga — abielu!

Alles Eesti iseseisvusaastail tulin Tallinna, kus minu poolt valitud elukutse viis mind armsasse teatrisse — kuid sedapuhku juba lava taha, ette, alla, ja väga harva päris lavale. Siin alles õppisin teatrit tundma, kus suured kuulsused laval kallistasid üksteist südantnõretavalt, kuid lava taga kargas primadonna tiigrina oma armastaja kallale, et „kas niiviisi armastatakse, sa loru niisugune“. Primadonna — aastat 50 ja armastaja — 27!

Kord tänaval kohtan üht tuttavat.

„Mis te's nii mures olete?“

„Ah, pagan võtaks neid naiti kah — oh, andestust! Ma ei pannud tähele, et teie ka nende liiki kuulute. Vot, on uue gümnaasiumi hoone heaks tarvis mängida näitemängu. Öhtu kindlaks määratud. Aga peategelanna ei taha mängida peategelasega — ku... kust ma võtan inimese, andestust, naise, mitte inimese! Aga — Pigilind — teie, teie saate kindlasti meid aidata. Tulge, mängige maha. Ainult paar tundi rongiga sõita. Võtame teid ilusasti vastu.“

„Mida te mängite, ja palju on veel selle õhtuni aega?“

„Maks Halbe „Noorust“, Anni osa. Oh, neli päeva on aega! Ja mul on raamat taskus!“

„Hästi. Tulen homme.“

Õöpäev koledat tuupimist, siis veel rongis ka — ja proovid läksid hästi. Igatahes nelja päevaga arenes asi niivõrd, et esi-

meses vaatuses haaras mind Hansi nii tugevasti, et kõik „trukid“ seljal lahti lendasid ja ma teiskordselt publiku ees paljastatud „kuklaga“ seisin. Kui — vastavalt nõuetele — näidendi lõpuks peab lava taga kõlama kahe lauaga löödud püssipauk, kuna püssiots on läbi akna lavale näha, ja Hansike mul peab maha kukkuma, — näen mina, vaene Anni, läbi akna, et toosama maheda-hääleline mind mängima meelitanud härra sihhib minu „peigmehele“ tõeliku revolvriga. Kõlab kohutav pauk ja maas on — hoopis mina, ja minu üle kummardab de jure mahalastud Hans.

Tuletõrjeorkester saalis, lava ees, mängibki juba mingit leinamarsi sarnast asja. Rahvas plaksutab mis maru. Mulle sosistavad ingliahäälled, et peaksin üles tõusma ja lillekorvid vastu võtma. Siis alles taipasin, et asi on hoopis teisiti: olen ikkagi elus ja pääsenud vaid ehmatusega!

Pärast seda lakkasin harrastamast „noorust“ ja pühendusin oma kutsele, kuni viimaks kolm-neli aastat tagasi esimese Eesti kultuurinäädala puhul „Estonias“ korraldatud ball viis mind suurimale eesti lavale, kust me mängisime Hugo Raudsepa poolt selleks puhuks kirjutatud näidendit. Koosseis oli „kole tore“. Puha mitteelukutselised näitlejad! Ainult Betty Kuuskemaa oli meil lavastajaks. Proovid läksid oivaliselt. Kõik julged, nagu härjavõitlejad. Kuid etenduse eel! Tuntuimaid kirurge, kes tookord juba oli pühitsenud oma kolmetuhandelist lõikusenoa inimihhu torkamise juubelit — oli ärevusest täiesti pea kaotanud! „Kus on Tohver, kus mu parukas, mu vurrud!“ jne. Ja seda juba kaks tundi enne etendust! Muidugi läks ka teistel osalistel ärritusest kõik meelest ära, kuid naeru sai palju.

Sellega arvasin siis ka oma „lavalise karjääri“ lõppenud olevat. Vaikselts elasin need aastad, harrastades teatrit ainult saalist. Saatus aga tahtis, et kutsuti mind suvitama ühe endise aja sõbratari juure Lõuna-Eestisse. Koht nii äärmiselt luuleline, et vägisi hakkasid seal noorust meele tuletama. Ja äkitselt — täitsa ootamatult — toob jaanipäev sinna linna härra F. Pettai. Muidugi paluti teda kohe lahke perenaise (kes,

muide, ka omal ajal Valgas minu ja Pettaiga koos mänginud oli) poolt meile lõunale. Kolmanda veiniklaasi juures juba naerdi südamest ja pärast kuuendat veiniklaasi oli juba kokku lepitud, et pagan võtaks, kas meie, raugad, ei võiks ka veel koos teatrit teha — pardon, Roosike, sina oma nooruslikkusega oled siin välja suletud! Igatahes nii see pidi olema ja kõik kolm pidime mängima tingimata ühes ja samas näidendis. Leidsimegi sobiva näidendi, tollesama, millega kultuurinäädala puhul „hülgasime“ „Estonias“. Pettai aga ütleb: „Tead sa, Nurme, kallike, sulle on üks tore osa. Ma tean üht tükki. Palju küll mängitud, aga seda me pole veel koos mänginud... „Miller ja Müller“. Kõlista Aloe, las saadab välja. Tead, sina emand Schraubena — oh seda naeru, mis saab!“

Ja rääkiski augu pähe! Kõik läks hüigla kiirusega. Ainult see tegelik „sool“ puudus veel! Ja selleks mõtlesid seal piduperemehed välja — paluda meie kurjemaid teatriarvustajaid isand Leo Soonbergi isiklikult osa võtma. (Tema ülikoolivennad valmistasid talle selle lõbu!) Kõik läks hästi. Kirjutati talle. Saadi nõusolek ja ta saabus. Nädal möödus proovide tähe all, kuni viimaks saabus etenduspäev ja me märkasime järsku mõlemad Pettaiga, et pesunaise stseeni „Miller ja Mülleris“ polnud üldse veel läbi võetud — ning õhtul on esinemine. Palusime siis pangajuhatajast-etteütteleja enda poole ja hakkasime mängima. Kunstiarvustaja Soonberg oli pistetud ho-

telliteenriks, kuna vastava osa mängijat ei leidunud provintsi peenema seltskonna hulgast. Noh, proov läks päris ladusalt, lahke pererahva klaasrõdul. Kuid etendusel!

Esiti mängisime seda „kultuurilist“ näidendit. Ja õnnetu Pettai oma suurele lavalisele vilumusele vaatamata läks nii segi oma osaga, et meie teised kõik paistsime koguni olukorra valitsejaina. „Milleri ja Mülleri“ suhtes olime üldse kogu aeg olnud palju kindlamad ning kuidagi pealis-kaudsemad. Esimene pilt läks puhtalt läbi. Järgnes siis see õnnetu emand Schraube stseen. Nõudsin endale muidugi „elavate“ sütega triikrauda. Toimus ju see asi tule-tõrje saalis... tähendab, karta polnud midagi. Triikisin siis oma pesu ja laulsin „vaaalusad on aarmu haavad, kui nad süüdamesse löövad...“, ja seal koputatakse uksele. Astub sisse hotelliteener, kiri käes. Pakun talle tooli, istub, nagu raamatus kästud, keset lava oma tooliga. Triigin ja mäletsen oma osa. Äkitselt kargab triikraud lahti. Katsun vaikselt kinni vajutada, aga kus sa'nd sellega! Ei jää pörguline. Ma polnud millalgi näinud nii imeliku „luku-ga“ eest suletavat masinat. Häda kohe. Viimaks palun viisakalt seda hotelliteenrit — alias Leo Soonbergi, et kas ta võiks nii lahke olla ja mind aidata!

„Ei!“ vastab ta surmtõsiselt ja istub edasi. Ning ma ei tohtinud teda maha lüüa, sest meie näitlejad minestaksid ju siis kõik — rõõmust!

Kunsti päritolu: s ü d a.

Kunsti siht: e l u.

*

Kunst on iseendast ainult kunst: sõnad, jooned, värvid, helid. Kuid see, mida ta meis äratav, on ta väärtus.

*

Selleks, et elada, ei vaja kunst ilu, ka mitte inetust. Ta peab omama — elu.

*

Kõigel kaunil on vähem elujõudu kui inetul: ta ei ärata opositsiooni.

Kunsti — nagu kõike tõsiselt väärtuslikku elus — ei saa osta raha eest.

Teda võib ainult omada.

*

Kunsti käsitööl on teooriad, kunstil enesel neid pole.

*

Kunstiteos on alati mälestusmärk kunstniku veendumustest. Sellele peab mõtlema — arvustades neid teoseid.

*

Kunstniku elu on — glissando taevast põrgusse.

Uudis!!!

Paljude soovide rahuldamiseks ilmus jaanuari lõpul Hariduliidu kirjastusel uus näidend — Villem Sarapiku kolmepildiline „Võidumäe“ mis peaks olema rõõmustavaks uudiseks kõigile väikelavadele, kus ei ole veel leitud sobivat näidendit ettekandmiseks läheneval Vabariigi juubeli-aastapäeval.

Uudisteose tegevus sünnib Ida-Eesti võitlusmaile rajatud Võidumäe talus, mille

saatus ja tõeline pärisomanik, iseseisvuse-ealine vaeslaps Vaike, selguvad näidendi tegevuses, iseseisvuse aastapäeva eelsel õhtupoolikul ja Vabaduspüha esimesel tunnil. Teos on ehitatud küllaldase lavalise põnevusega ja elavalt nähtud tagasivaatega vabadussõja sündmustele ning lõpeb loomulikult saabuva päevakohase pidulikkusega.

J. G.

Märkmeid „Tootsi pulma“ lavastamiseks maateatris.

Eesti Haridusliidu kirjastusel ilmunud O. Lutsu ja A. Särevi „Tootsi pulma“ esiklavastuse puhul Tallinna Töölisteatris kirjutasid teatriarvustajad:

R. K(angro)-P(ool) „Postimehes“: „Andres Särew dramatiseerijana on „Tootsi pulma“ lavale toonud kolmes vaatuses, kaheksas pildis. Peab ütleva, et dramatiseering ehituselt on üsna näidendiline, hoogne, lõpu poole suunduv. Jutustav venimine on peaaegu täiesti kadunud, järele on jäänud näidendilised elemendid. Lutsu novellide dialoogid on niisugused, mis võimaldavad head dramatiseeringut.“

V. M(ettus) „Päevalehes“: „Särev on Lutsu poolt antud rahvapärase materjali alusel loonud niisama rahvapärase dramatiseeringu ja selle ka lavastanud selles „realistliku rahvateatri“ stiilis, mille Töölisteater on omaks võtnud. Rahvatükina tuleb võtta „Pulmagi“ ja teda ka sellena nautida. Ja nautida teda võib mõnuga, sest Lutsu ja dramatiseerija-lavastaja Särevi koostöö on seegikord annud häid tagajärgi. Naudingu peaobjektiks on muidugi ka nüüd Lutsu loodud ja Särevi poolt õnnestunult lavale ümber istutatud tüübid. Elav inimene oma kirgedega või kirekestega on laval ikka tähtsam kui mingisugused väljatargutatud probleemid, ja elavaid inimesi Luts juba oskab anda.“

Peale arvustuse tunnustuse on „Tootsi pulma“ Töölisteatris publiku osavõtult saavutanud aga otse erakorralise menu: juba üle kuu esineb tükk iga ülepäeva teatri mängukavas, aga veel ükski etendus ei ole suutnud kõiki teatrisse tulejaid äramahutada.

Lihtsa ja lõbusasisulise rahvatükina on „Tootsi pulmal“ eeldusi saada ka meie maalavadele tujuküllaseks vahepalaks. On ju teos juba O. Lutsu jutustusena üldiselt populaarne ja dramatiseering on koostatud nii, et selle ettekandmine ei peaks raskusi valmistama ka kõige piiratumategi võimaluste juures.

„Tootsi pulma“ draamatiline sündmustik on rajatud vanade rivaalide — Joosep Tootsi ja Aadniel Kiire — vahelisele võitlusele. Kõrvalkonfliktidena esinevad: ärimees Kippeli „arupärimised“ kirjanik Lutsule näidend „Ärimeeste“ pärast ja Raja Teele armastus ning siseheitlused Arno Tali pärast, mis veel ta pulma eelõhtul on arenemas peaaegu katastroofi sünnitavaks.

Peale nende peategelaste esineb tükkis veel rida selliseid toredaid kõrvaltegelasi, nagu filosoofiline apteekrisell, riukamees Lible, heasüdamlik Lesta, mõnusa naljaga kirikumõisa rentnik, tujurikas veskipoiss jne.

Üldiselt on kõik „Tootsi pulma“ tege-

Tüüpe „Tootsi pulmast”.

„Tööliteatri“ lavastuses.

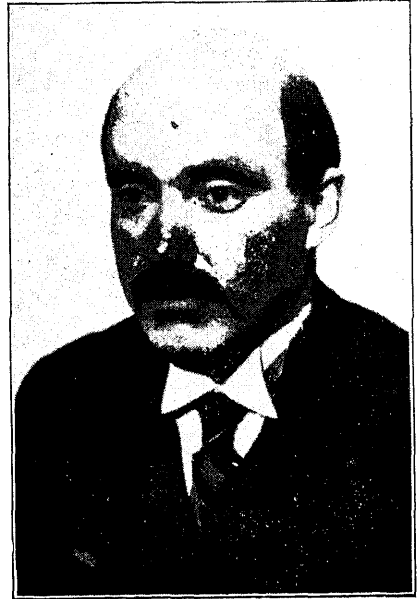
Joosep Toots.

Ärimees Kippel.

Georg Adniel Kiir.

O. Luts ise.

lased eluvärsked, ümmarguselt joonistatud karakteritega, suure huumoriga ja seesmise sädelusega, mis neist igast laseb näitlejal kujundada elulisi ja rõõmsaid lavatüüpe.

„Tootsi pulma“ tegelaste karakterite põhjalikumaks tundma õppimiseks on soovitatav, et näitejuht ja näitlejad enne dramatiseringu lavastamisele asumist veel kord tähelepanelikult läbi loeksid „Tootsi pulma“ jutustusena ja samuti ka O. Lutsu „Suvi I“ ja „Suvi II“, võimaluse korral aga ka veel „Kevade I“ ja „Kevade II“.

Lavapildiliselt vajab „Tootsi pulm“ nelja dekoratsiooni. Esimene vaatus koosneb kahest pildist, millede lavaseadeldiseks: 1 tuba Arno Tali üliõpilaskorteris Tartus ja 2. kirjanik Lutsu tollaegne ühetoaline poissmehe korter Tartus. Tali tuba on avar ja valguserikas, kus peale kirjutuslaua, raamaturiiuli, sohva ja muu tarviliku kraami ka veel rohkesti lilli. Lutsu toa lihtsaks sisustuseks on: lihtne laud kirjutamiseks, lihtne raamaturiiul ja voodi, paar tooli jne.

Kuna tähtis on, et lavaseadeldise muutmise piltide vahel võimalikult kiiresti sünniks, tuleks kohtadel, kus toa-dekoratsioonide vahetamine pikemat aega võtab, nii Tali kui Lutsu toad mängida ühe ja samade kulissidega, milleks valida võimalikult tagasihoidliku, publikule vähe silmatorkava tapeedi või värviga lavaseinad. Tubade erinevuse rõhutamiseks võib teha muudatusi uste ja akendega, või asetada mõni sein või seinanurk teisiti, Lutsu tuba Tali omast väiksemaks teha jne. nii kuidas kohapealsed olud võimaldavad. Ruumide erinevust näidata muidugi eelkõige mööbli vahetamisega,

Kunstnikul pole ühtki arvustust nii raske enda kasuks veenda — kui iseenda arvustust.

*

Inimesed tunnistavad ainult kahte liiki kunsti: kunsti, mida maetakse tema loojaga, ja kunsti, mis tõuseb tema hauast.

aga ka sellega, et Tali toas on seintel suu-remaid pilte ja ustel ning aknatel uhkemad kardinad, mis Lutsu toal puuduvad.

Dramatiseringu teine vaatus koosneb kolmest pildist, kuid mängib kõik ühes dekoratsioonis: Ülesoo rehetoa. Selle ruumi ehitamiseks tuleks võtta kulssidest palkseinad. Ruumis vajalik reheahi on soovitav asetada tahaseina, ja nii et ahju suu jääb vaatlejate ruumi poole. Viimane moodus võimaldab tegelaste paremat mängu ja vajab reheahjult ainult laiuti vastavat suurust, kuna pikuti ta võib üsna lühike olla, sest et publik seda enam ei näe.

Kolmas vaatus vajab jälle kahte lavaseadeldist: 1. ja 2. pilt — Raja talu saalis, 3. pilt Ülesoo rehetoa. Dekoratsioonide kiiremaks vahetuseks tuleks siin Raja toa dekoratsioon ehitada Ülesoo rehetoa sisse. Siis jääb 2. ja 3. pildi vahel ainult Raja tuba välja viia ja rehetuppa pulmalaud sisse tuua. Et Rajal pulmaliste suurt arvu rõhutada, tuleb pulma laud asetada nii, et ta ulatub läbi paremas või pahemas seinas avatud tiib-uste veel kõrval ruumigi (lava taha). Kulssidena võib Rajal kasutada tapeediga kaetud või krohvitud ja värvitud seinu, nagu see Tartumaa jõukamas talus sel ajal võis mõeldav olla.

Lõpuks olgu märgitud, et „Tootsi pulma“ lavapilte on veelgi lihtsam moodustada kui tükki mängida mitte kulssidega vaid lavakardinatega. Siis võib jääda kardinatest moodustatud ruum kogu mängu ajaks üheks ning samaks, ja mängu paikade erinevust märgitakse sel puhul ainult ruumi sisustusega.

Kunst — võime ennast väljendada?

Kas see ei ole pigem võime — ennast mitte suuta väljendada, kuid olla sunnitud end väljendama, ja teisi panna uskuma, et oled end õieti väljendanud.

*

H. Summer.

Rohkem tähelepanu raamatukogudele.

Ükski kool, ka kõige parem, ei suuda varustada noori teadmiste ja oskustega terveks eluajaks. Elu areneb edasi. Temaga ühes peab arenema ka igauks meist.

Seega on tarvis hoolitseda selle eest, et vaimse töö jätkamine selleks mõeldud abinõudega oleks võimalik. Üks nendest abinõudest on hea raamatukogu.

1924. a. anti välja Avalikkude Raamatukogude Seadus. Juba see fakt iseenesest näitab, kui kõrgeks ja vajalikuks peeti raamatukogude tegevust. Tõepoolest ongi raamatukogu kooliks kõigile. Tema ei kannata puuduste all, mille all kannatab kool. Raamatukogu tuleb igapäevale koju. Raamatukogu kaasabil võib igauks jätkata oma haridust nii üld- kui ka kutsehariduse alal lõp-
matusteni.

See tõstab raamatukogu tähtsuse nõnda kõrgele, et meil maksab pingutada jõudu tema paremale järjele tõstmiseks. Senini ei ole me seda teinud küllaldasel määral, mille tõttu see suur haridustegur ei ole andnud veel kaugeltki seda, mida ta peaks andma rahva kultuurilise taseme tõstmiseks.

Seda tundes peame asuma selle puuduse heakstegemisele.

Igal alal oleme võinud meie iseseisvuse aja kestel tähele panna suurt edu. Laseme aga kõnelda arvudel raamatukogude alal, ja me jõuame otsusele, et edu on olnud siin koguni vähene.

Avalikkude raamatukogude seadusega määrati, et uute raamatute ostmiseks peab antama vähemalt 2 marka (1924. a.) iga elaniku kohta, kes elab omavalitsuse piirkonnas. Samas seaduses on öeldud, et riigi poolt määratakse iga aasta eelarve korras avalikkude raamatukogude toetuseks vähemalt niisama suur summa kui omavalitsus on määranud raamatukogude tarvis eelmisel eelarveaastal, kuid mitte üle 20.000 marga ühele raamatukogule. Riigi poolt määratud summad lähevad ainult kirjanduse ostmiseks.

Eesti Pangalt saadud andmete järele võrdub selleaegne 2 marka praegusele 5 sendile oma ostujõult kulla kursi järele.

Tähendab, toetussummad raamatute ostmiseks nii omavalitsuselt kui ka riigilt on langenud 2,5 korda. Kuid veel halvem on lugu. Riigilt on saadud toetust 1929. a. alates ainult osalt: nii saadi riigilt viimasel viiel aastal järgmiselt: 1932/33. a. ei saadud üldse toetust, 1933/34. a. saadi sellest, mis pidi antama, seaduse kohaselt 29%, 1934/35. a. — 36%, 1935/36. a. — 45%, 1936/37. a. — 50%, 1937/38. a. — 56%.

Peale selle on kahel aastal annetatud raamatukogudele mõningaid raamatuid. Toetuse vähendamise põhjustasid rasked kriisiajad. Riik ei suutnud toetada raamatukogusid täiel määral. Samuti piirdusid omavalitsused toetuse andmisel ainult alamääraga, s. o. 2 sendiga iga elaniku kohta.

Maal on iga raamatukogu piirkonnas umbes 1000 elanikku.

Seega võivad omavalitsused määrata raamatukogule 20 krooni ümber raamatute ostmiseks. Kui siis riigi summadest määratakse seniste aastate kogemuste kohaselt kuni 50% toetusena, siis saame kokku ainult 30 krooni ümber. Sellega suudame osta ainult mõne raamatu.

Kuna raamatukogus olevad raamatud kiiresti amortiseeruvad, kui nad alati lugejate käes on, siis ei saa enam olla juttu raamatukogude paremale järjele tõstmisest. Vaevalt meie suudame hoida neid senisel tasemel.

Harilikult sisaldavad meie raamatukogud 700—800 raamatut. Loomulikult on usinamad lugejad lugenud nende raamatute hulgast kõik need raamatud läbi, mis nad lugega soovisid. Tuleb ette ka palju juhtumeid, kus lugejad on lugenud terve raamatukogu läbi.

Nii ei saa me tõsta huvi raamatukogu vastu. Peame olema rahul, kui lugejate arv püsib senisel tasemel.

See ei ole aga loomulik ega ka kooskõlas teiste aladega. Igal alal on meil märgata suurt edu. Loomulikult peaks olema märgata edu ka raamatukogunduse alal. Statistilised andmed aga näitavad, et maal oli laenatud raamatute arv aastatel:

1928/29. a. — 600.000	1929/30. a. — 637.000
1930/31. a. — 668.000	1931/32. a. — 698.000
1933/34. a. — 685.000	1934/35. a. — 638.000
1935/36. a. — 697.000.	

Nii ei näe me nimetamisväärset edu. Lugemises oleme näiteks Taanist tunduvalt taga. 1933/34. a. loeti meil iga 100 elaniku kohta 158 köidet, Taanis aga 259 köidet. See kasutamiswahe on liiga suur.

Meie kogude ülesandeks jääb tõsta lugemisvõimalusi ning -tahet rahvastikus. Raamatukogundus tuleb teha enam rahva asjaks. Raamatuaasta andis selleks hea tõuke, kuid selgitustöö ei olnud küllalt mitmekülgne. Ilukirjandus oli liialt valitseval kohal. Sellega ei ole aga öeldud, et elevust ja huvi raamatu vastu ei saaks nüüd kasutada järje- ja sihikindla selgitustöö abil. Tehtud vigu võib nüüd siluda.

Kui oleme suutnud tõsta rahva hulgas enam huvi raamatukogude vastu, siis on loota, et nende majanduslik seisukord kiiresti paraneb. Siis hakkab tulema lisaks omavalitsustelt ja riigilt määratud summadele toetusi majanduslikelt ettevõtetelt ja üksikutelt isikutelt. Siis võime hakata võtma ka seaduses lubatud maksu raamatukogu kasutajailt. Praegu ei ole seda soovitav teha, sest lugejate arv langeks selle tagajärjel tunduvalt.

Nagu kooli hingeks on juhataja ja õpetaja, nii on ka raamatukogu hingeks raamatukogu juhataja ja raamatukogu nõukogu või toimkond. Kui nemad oma ülesandeid tõsiselt ja armastusega võtavad, siis on raamatukogu tõus kindlustatud. Raken-dagu nemad oma jõud. Olgu nemad algatusvõimelised ja leidlikud, küll siis asi edeneb. Ärgu loodetagu keskkohadelt liiga palju. Keskkohad on kaugel ja nemad võivad juhtida asju ainult üldjoontes.

Kõik peenike ja sisemine ehitus jääb kohalikkude jõudude hooleks. Meie hariduse tasapinna juures ei ole see mitte liig opti-

mistlik lootus. Meie peame juba lähemal ajal muutma kahekordseks raamatute arvu kogudes ja tasakaalustama raamatukogu sisustuse liikide vahel. Samuti peame hoolitsema selle eest, et raamatukogude päevad annaksid juurde palju uusi lugejaid. Juba järgmisel eelarveaastal peame raamatukogude toetuseks saama summad, mis ei oleks vähemalt madalamad neist summadest, mis olid määratud raamatute ostmiseks sel ajal, kui anti välja raamatukogude seadus. See aga tähendaks 2,5-kordset tulude tõusu. Peame suutma teha raamatukogud rahva asjaks, nõnda, et toetusi raamatukogudele tuleks ka mujalt. Olgu juba lähemal ajal igal maaraamatukogul kahekordne lugejate ja raamatute arv. Alles siis võime ütelda, et meie oleme suutnud ka sel alal sammu pidada teiste arenevate aladega. Vastasel korral ei saa meie mitte öelda, et oleme täitnud oma kohuseid hästi — rahvale hariduse võimaluse pakkumisel vabaharidustöö alal.

Kool üksinda ei suuda meid rahuldada. Ka kõige parem kool ei suuda meid rahuldada hariduse suhtes ega varustada meid teadmiste ja oskustega eluajaks. Raamat on see relv, millega meie lööme pimedust. Meie ei tohi unustada, et 42% meie algkooli õpilastest ei lõpeta 6-kl. algkooli. Neile ja kõigile meile on head raamatukogud tarvilikud mitte vähem kui igapäevane leib.

10. VEEBRUARIL S. A.
ILMUB TRÜKIST
EESTI HARIDUSLIIDU
KIRJASTUSEL
HELLA VUOLIJOKI
N Ä I D E N D
JUURAKU
H U L D A

NÄIDEND ON VÕETUD
»ESTONIA« TEATRI
REPERTUAARI

Teadaanne.

Eesti Haridusliidu liikmetele.

20. veebruari ümber ilmub trükist E. Rahvaluule Arhiivi väljaandes eesti rahvatantsude käsiraamat. Raamat sisaldab ülevaate rahvatantsu arengust, rahvatantsude üksikasjalikke kirjeldusi piltidega ja nootidega ning tantsude õpetuse.

Eesti Haridusliidu liikmetele on võimaldatud selle raamatu ettetellimine hinnaga kr. 1.—. Sellepärast palume neid, kes nimetatud raamatut tellida soovivad, sellest hiljemalt 8. veebruariks teatada Eesti Haridusliidule Tallinnas.

Eesti Haridusliit.

Vastuseid ankeedile.

Pöördusime «Arengu» eelmises numbris maateatri poole ettepanekuga, saata vastuseid küsimustele:

1) Missugused suuremad raskused takistavad edukat maateatri tegevust?

1) Kui sagedasti tuleks korraldada maal asuvates rahvamajades teatrietendusi, et rahuldada rahva tarbeid näitekunsti alal? Missugused hüved ja pahed on liiga sagedastel pidude korraldamistel?

Avaldame senini sissetulnud vastustest järgmised:

1) Maateatri tegevust takistavad: näitelavade ja nende kõrvalruumide väiksus või siis sootuks kõrvalruumide puudumine; puudub korralik valgustus, puuduvad teatritarbed; näidendite tarvitamistasu on liiga suur (sellepärast püütakse üsna tühiseid, odavaid näidendeid lavastada); puudub kindel ja hea näitlejate koosseis; takistuseks on ka teadliku näitejuhi puudumine (selle tõttu näidendite lavastus muutub tsirkuslikeks); tihti peale on suurimaks takistuseks omavahelised intriigid, üksmeele puudumine ning parimate maaharitlaste loobumine seltskondlikust tööst; sagedasti on takistuseks asjaolu, et näitejuht ja näitlejad ei võta asja tõsiselt, vaid katsutakse näidendeid „läbi jahvatada“ n. ü. „moe pärast“.

2) Maal asuvates rahvamajades tuleks teatrietendusi korraldada iga rahvamaja ringkonna kohta keskmiselt iga 3 nädala tagant. Sellega saaksime ettekandeid paremini kätte õppida, peod oleksid sisukamad, rahvas huvi sellega kasvaks maateatri vastu ja ka aineliselt õnnestuksid peod paremini. Praegu korraldatakse neid liiga sagedasti, mispärast on korraldajail pettumus jne. Liiga sagedastel pidude korraldamistel pole mingeid hüvesid, pahesid aga lugemata palju. Tähtsamaks paheks on kõigepealt see, et rahvas tüdineb halvast ettekandest, sest lühikese ajaga ei suudetud midagi kätte õppida; sagedased peod võistlevad teinetei-

sega, mille tagajärjeks on organisatsioonide vaheline vihavaen j. m. Elu on näidanud, et liiga sagedased peod on ka aineliselt alati ebaõnnestunud, kuna aga pikema aja tagant korraldatavad on alati paremini õnnestunud. Et liiga sagedaste pidude korraldamine näib viimasel ajal üha suurenevat ning samuti ka väärtusetute näidendite ettekandmine, milline asjaolu muudab maal olukorra jällegi palagaanitsemiseks ja ähvardab võtta „maateatri“ nime, siis on hädavajalik kiiremas korras ellu viia pidude reguleerimine (sunduslik) ja see tegevus panna kohaliku omavalitsusorgani liikme (näit. vallasekretärile ülesandeks teha — kes alati kohal on) või kohalike organisatsioonide esindajate koosolekul valitud kontrolöri peale.

R. Tähiste.

Surju hariduss. „Kungla“ näiter. näitejuht.

*

1. Olen jälginud kogu käesoleva maateatri hooaja, kuidas ja missuguseis olukorras lähemais kui ka kugemais org-ides näitekunst maal on arenenud või arenemas, ja leian:

a) Viimasel ajal teeb näitejuhtidele raskesti sobiva (s. o. mõeldud kasvatusliku ja kultuuritõstva) näidendi valik. Et maa-

elanikkond oskab juba hinnata näidendi sisu ja ettekannet, tõendab seegi, et elukutseliste näitetruppide külaskäigud on rahvarohked, kuigi maategelaste omad ka just osavõtjate puuduse all ei kannata. Näitekirjandus jätab palju soovida, viimasel ajal moodi läinud igasugu „hallid“ on otse üdini tüütavad. Näidendist peaksid kaduma igasuguste allakiskuvate elunähtuste, nagu joomise, petmise j. m., kirjeldused. Asemele peaksid asuma kultuuripüüdeid ja arengut taotlev sihtjoon. Meenub moment näidendist „Lipud tormis“ — sõdurite kojusõit ja pettumus esimesest vastuvõtust kodumaal. Jälgisin seekordset publikut etendusel, oldi otse lavalistega ühte sulanud, nii mitmelgi olid „rõõmupisarad“ vaimustusest.

b) Maateatri tegelased hangivad sageli kutseliste teatrite näidendeid, kuid enamuse neist on aga maainimestele (tegelastele) raskepärased; seega kannatab lavastus ja kaotab oma väärtuse. Kuid niikaua kui puudub maateatri tegijaile kohane näitekirjandus, peab eelpool nimetatud laenudega rahul olema ja lootma, et ükskord saame paremat.

c) Ei saa ka mööda minna ühest asjast, see on nimelt maksude küsimus, nagu lõbustusmaks, tuletõrje valvurite tasu jne., mis neelavad ka kenakese summa, millega võiks nii üht kui teist laval korraldada. Ka pole veel kohalikud orgid nii suutelised majanduslikult, et lavad vähemalt paari aasta jooksul täieneksid uute lavaseadeldistega. Oleks hea, kui jõutaks nii kaugele, et igas näidendis oleks midagi uut (dekoratsioonide v. m. alal). Ka rekvisiitide kogud peaksid olema täielikud ja aastas peaks kord uuendusi esile toodama selgi alal; see kõik mõjub omajagu „kaasakiskuvalt“ publikusse.

2. Et selgusele jõuda, kui sagedasti etendusi korraldada näitekunsti alal, on siinses olukorras kasutatud mitut moodust: üle 2 nädala, igal nädalal jne. Kui rahval on aega (s. o. talvel, kevadel ja sügisel), on korraliku eeskava ja näidendi puhul peod alati rahvarohked. Nii on kindla piirjoone tõmbamine raske. Pahedest, mis või-

vad liig sagedase pidude korraldamise puhul esineda, on märkimisväärsem tegelaskonna muutumine „elukutseliseks“, mille tõttu nende oma elukutseline töö võib kannatada, või siis loobub hulk tegelasi lavategevusest, mille all kannatab ettekantavate näidendite tase. Hüveks võiks pidada seda, et publik (rahvas) süveneb suuremal määral eeskavva ja hakkab ka oma igapäevases elus tööülesannete kõrval tundma elu „sügavamalt“ ega lase seetõttu nii palju endale meele tuletada uuenduste jne. tarvituselevõtu vajadust.

M. R.

Kultuuripropaganda Petserimaal.

Põhjusega peetakse vabaharidustöö olusid Petserimaal raskemaks kui mujal. Selle põhjuseks tuleb pidada seniste sellekohaste traditsioonide vähesust, ka majanduslikke olusid, kuid eeskätt üldist vaimset taset. Et Petserimaa vabahariduslik tegevus vajab suuremat elustamist, sellele on juhitud korduvalt tähelepanu, eriti aga hiljuti olnud Petserimaa hariduskongressil.

Seni on E. Haridusliidu poolt korraldatud mitmeid loenguringreise Petserimaale. Sellesihiline järjekordne kultuuripropaganda instrueeriv ringreis Petserimaale ja selle rajal asuvalle Võrumaale teostub liidu hariduskonsulendi Karl Laane poolt, alates 10-dast jaan. kuni kuu lõpuni. Peatatakse järgmistes kohtades: Värskas, Mäe-Mikitamäe, Petseri, Vilo-Truba, Pankjavitsa, Laura, Luhamaa, Vastseliina, Meremäe-Tobrova, Obinitsa, Hanikase, Jautsa, Pindi, Leevi. Neis kohtades enamasti peatub konsulent Laane kaks päeva, kusjuures esimene päev on pühendatud avalikule loengõhtule, milles käsitatakse 1) rahvaharidustöö ülesandeid ja võimalusi ja 2) kõneldakse teemal: „Tundkem oma kodumaad!“ Viimast ettekannet selgitavad valguspildid. Järgmisel päeval korraldatakse kohalike tegelaste kaastegevusel õpiringi näitekoosolekud ning instrueeritakse kohalikku vabahariduslikku tegevust.

Tõrva rahvamaja juubel.

Jõulu teisel pühal, 26. dets. 1937. a., pühitseti Tõrva rahvamaja 10-ne a. juubelit. Sel puhul korraldati päeval vastav aktus, millest oli ligemale 600 osavõtjat linnast ja ümbruskonnast, kuna Tõrva rahvamaja rahuldab ka lähema ümbruskonna, eeskätt

EELKÕIGE

PÄEVAUUDISEID

Helme, vajadusi. Aktus algas jumalateenistusega pastor Paul Uibopuult, mille järele ütles avasõnad adv. E. Märtsen. Pidukõne pidas E. Haridusliidu konsulent Karl Laane ja ülevaate rahvamaja saamis- ja arenguloost andis kohaliku tuletõrjeühingu esimees A. Priimets. Juubeli puhul toodi rohkesti tervitusi, telegraafiteel oli saabunud tervitusi haridusminister kol. A. Jaaksonilt ja teistelt. Kontserdi osas kaunistas aktust kohalik orkester ja meeskoor.

Õhtul oli samas pidu, kus kanti ette E. Vaiguri „Kraavihallid“.

Tõrva rahvamaja, mis kuulub kohalikule tuletõrjeühingule, on aga koduks kõigile ümbruskonna seltskondlikele avaldusile, on ehitatud 1926. a. maha põlenud endise rahvamaja asemele. Maja on läinud maksma kr. 45.00, kusjuures majal lasub veel võlga kr. 16.800. Viimasel ajal on maja hästi korrastatud, nii väliselt kui ka seesmiselt: lava omab ajakohase seadeldise, avar saal on maitsekalt kaunistatud. Vähematest korraldustöödest, mis veel on teha, loodetakse kergesti üle saada.

Uusi õpiringe.

Detsembri kestel ja jaanuari algul on E. Haridusliidus registreeritud järgmised tööd alanud õpiringid:

Harjumaal: 1) ÜENÜ Härgla osak. õpiring, 24 liiget. Juh. kooliõp. Aime Avango. Aadr. Härkküla. 2) Kose Maanaste Seltsi õpir., 20 liiget. Juh. kooliõp. Liis Muru. Aadr. Kose. 3) Risti Hariduse Seltsi kirjanduse õpir., 10 liiget. Juh. Salme Asper. Aadr. Kirikküla. 4) Risti Hariduse Seltsi ja Risti algk. õpir. „Ole valguseks“. Juh. põllum. Jaan Tamme. Aadr. Kirikküla. 5) Loksa Haridusseltsi kõnekunsti õpiring, 10 liiget. Juh. põllut. Väino Dankman. Aadr. Loksa. 6) Vaida Kantjala seltsi „Ilmarine“ õpiring, 24 liiget. Juh. algk.-juhat. Jakob Paemaa. Aadr. Tallinn, Patika pk. 7) Klooga Haridusseltsi õpiring, 12 liiget. Juh. põllut. Asta Luhalaid. Aadr. Klooga. Kulbi pk. 8) Järvakandi klaasivabriku haridusseltsi üldkõis. õpir., 16 liiget. Juh. õpet. A. Suigusaar. Aadr. Järvakandi-Tehased. 9) Neeme haridusseltsi õpiring, 23 liiget. Juh. õpet. H. Vergo. Aadr.: Neeme — Harjumaal.

Virumaal: 1) Paasvere-Muuga Maanoorte Ringi õpir., 19 liiget. Juh. kontrollassist. E. Haavisto. Aadr.: Laekvere. 2) Rahkla Haridusseltside õpir. „Kungla“. Juh. talupid. Ed. Talvik. Aadr.: Laekvere, Rahkla. 3) Tõdva-Kõnnu põllupidajate üh. õpiring, 13 liiget. Juh. Helene Tammar. Aadr.: Vohnja

Kännu kool. 4) ÜENÜ Neeruti osak. õpir., 12 liiget. Juh. praktikant R. Riisalu. Aadr.: Neeruti, Kadrina. 5) ÜENÜ Vihula os. õpir., 13 liiget. Juh. põllumees A. Rootalu. Aadr.: Salaste.

Järvamaal: 1) Põikva Rahvaraamkogu õpiring „Helk“, 20 liiget. Juhatab kooliõpetaja Jüri Aaspere. Aadr.: Põikva. 2) Tännasilma haridusseltsi üldkõisuslik õpiring, 6 liiget. Juh. kooliõpetaja Emil Nero. Aadr.: Kärevere. Tännasilma pk. 3) Valaste haridusseltsi õpiring, 20 liiget. Juh. koolijuhataja Tooni Uuring. Aadr.: Kuksema. 4) Käravete Rhv. Raamatukogu Seltsi õpiring, 12 liiget. Juh. põllumees Oskar Antov. Aadr.: Tapa, Käravete k. t. 5) Piiometsa r.-mtkg. seltsi laulu-muusika õpir., 9 liiget. Juh. põllumees E. Lääne. Aadr.: Piiometsa, pk. 7.

Läänemaal: 1) Kullamaa teatri-ring, 17 liiget. Juh. konst. Alfred Samet, esimees põllum. Joh. Mailin. Aadr.: Silla pk. 10. 2) Lääne-Mõisaküla haridusseltsi õpiring, 16 liiget. Juh. kooliõpetaja Aug. Kelder. Aadr.: Lääne-Mõisaküla. 3) Leevre üldharid. õpiring, 15 liiget. Juh. Meida Veeroja. Aadr.: Sooniste, Nuki pk.

Saaremaal: 1) Lõopõllu maan. ringi õpiring, 15 liiget. Juh. kooliõpetaja Pree-

B. SABSAY & Co.

TALLINN

S. Karja 16

V. Posti 11

TEHNILISED
TÖÖSTUSTARBED
KEMIKAALID
JA VÄRVID
ESINDUSED

dik Mägi. Aadr.: Kuressaare, Lõopõllu pk.

Pärnumaal: 1) Tahkuranna pere-naisteseltsi õpir., 10 liiget. Juh. vallasekr. A. Randmaa. Aadr.: Tahkuranna.

Tartumaal: 1) Kambja algkooli Noorte Üh. õpiring, 40 liiget. Juh. koolijuhataja Kaarel Kirss. Aadr.: Kambja. 2) Neeruti õpiring, Neeruti rhv.-raamatukogu selts, 16 liiget. Juh. kooliõpetaja Jüri Saar. Aadr.: Päidla. 3) Valguta õpiring-üh. „Arengu“ muusika õpir., 12 liiget. Juh. käsitööl. Leopold Karu. 4) Valguta õpir.-üh. „Arengu“ üldküsimuslik õpir., 10 liiget. Juh. käsitööliline Leopold Karu. Aadr.: Valguta pk. 11. 5) Valguta õpir.-üh. „Arengu“ spordiring, 46 liiget. Juh. põllut. Elmar Sule. Aadr.: Valguta pk. 11. 6) Omeda h.-s. õpiring „Lembi“, 27 liiget. Juh. metsapraaker Ernst Kurss. Aadr.: Kasepää, Omedo metsat. 7) Tarakvere Linnutaja k.-s. „Agu“ õpiring „Aren“, 8 liiget. Juh. käsitööl. Stefan Lillemägi. Aadr.: Tarakvere pt. 10. 8) Rannu noorsoo-õpiring „Edu“, 10 liiget. Juh. käsitööliline Elisabet Kallas. Aadr.: Elva, Rannu as. 9) Rannu maanaisteseltsi muusikaring, 20 liiget. Juh. käsit. Elisabet Kallas. Aadr.: Elva, Rannu as. 10) Ulila haridusseltsi õpiring, 16 liiget. Juh. algk.-õpet. Alfred Rosin. Aadr.: Ulila algk. 11) Valguta õpiring-üh. „Aren“ teatriring, 28 liiget. Juh. põllutööliline Ed. Käpa. Aadr.: Valguta, pk. 8.

Võrumaal: 1) Jaani noorteühingu õpiring, 28 liiget. Juh. koolijuh. Aleksander Tuvikene. Aadr. Võru, Raudsepa k. t. 2) Adiste-Miaste noorte maatulundusklubi kodukaunistamise õpiring, 17 liiget. Juh. õpet. A. Ivask. Aadr.: Adiste, Põlva.

Kokku 37 õpiringi.

„Arengu“ toimetusele on saabunud kirjajavahetuse soovivaaldused järgmistelt soome õpiringlastelt:

1) Kosti Lasko, os. Salo. 2) Urho Muuramo, os. Salo, Halikontie. 3) Teuvo Talonen, os. Salo, Vainio. 4) Aune Nyyssönen, os. Salo, Perttelintie. 5) Olavi Nieminen, os. Salo, Itäinenkatu 13. 6) Arvo Lehti, os. Salo, Raittiusyhdistyksen talo. 7) Erkki Laisi, Viipuri, Vilajoki. 8) Martta Kuukka, Lappeenranta, Kirkkokatu 28. 9) Aime Heikkinen, Lappeenranta, Aurankatu 5. 10) Hairulla Samlihan, Helsinki, Mariankatu 22. A. 8. 11) Eero Salmi, Lemi, Huttula.

Kirjad võib kirjutada eesti keeles, kuna soomlased vastavad soome keeles.

Eesti õpiringlased, kes soovivad soome õpiringlastega kirjajavahetust ja tahavad oma aadressi avaldada soome õpingide häälekandjas „Opintoveri“, saatku oma aadressid Eesti Haridusliitu, kust need Soome edasi saadetakse.

Soome keele õppimiseks soovitame kasutada:

Joh. Aavik: „Praktiline soome keele õpik“. „Koolikooperatiivi“ kirjastus. Hind kr. 1.80.

P. Puusepp: „Soome keele õpetus algajale“, „Looduse“ kirj. Hind kr. 1.40.

Sõnastikest võiks kasutada:

L. Vesterinen — taskusõnastikud. Hind kr. 2.75.

J. Mägiste: „Soome-Eesti sõnastik“. Hind kr. 9.75.

Soome saadetakse kirjad tulevad margistada 15-sn. margiga (mitte 20-sn., nagu oli eksikombel märgitud eelmises „Aren- gus“) ja postkaardid 10-sn. margiga.

Arvustusi.

Eesti Vabadussõda 1918—1920

(I osa).

Vabadussõja Ajaloo Komitee populaar-teaduslik väljaanne. Vabadussõja Ajaloo Komitee, Tallinn 1937. Lk. 1—558. 394 illustratsiooni, 27 mitmevärvilist ja 3 ühevärvilist skeemi. Hind broš. 6 krooni.

Eesti Vabadussõda 1918—1920, mis kindlustas eesti rahvale riikliku iseseisvuse ja pani kogu maailma imetlema Taaveti (Eesti) heitlust Koljatiga (SSSR), on meie kodumaa ajaloo suurima tähtsusega sündmus. Nagu kõik teisedki suursündmused

korduvalt tõmbavad endale tähelepanu, nii on ka Eesti Vabadussõda tekitanud üsna laialdase kirjandusliku toodangu, milles käsitletakse, kas üksiksündmusi ja memuaare sellest sõjast või antakse kokkuvõtlik ülevaade kogu sündmustikust. Juba koguteoses „Eesti: maa, rahvas ja kultuur“ ilmus eripeatükina kindral J. Sootsi sulest „Eesti Vabadussõda“ (on ka eritrukina olemas). Hiljem (1933. a.) ilmus pikem „Ülevaade Eesti Vabadussõjast 1918—1920“ kolonel-leitnant J. Maide sulest ja käesoleva aasta oktoobrikuu lõpul jõudis müügile veelgi mahukam populaarteaduslik teos: „Eesti

Vabadussõda 1918—1920 (I osa)“ Vabadussõja Ajaloo Komitee väljaandena.

Viimane teos on jaotatud 5 peatükki. Sissejuhatusena on esitatud lühike ülevaade muistsest Eesti iseseisvusest, ärkamisajast ja järgnevaist aastakümneist kuni Vene veebruari-revolutsioonini 1917. a. Sellele järgnev esimene peatükk käsitleb Eesti poliitilise iseseisvuse uuestistündi, rahvusväeosade organiseerimist ja Saksa okupatsiooni Ida-Euroopas, eriti Eestis. Teises peatükis valgustatakse vabadussõjaeelseid olusid: Vene kodusõda, Eesti välispoliitilist, sisepoliitilist ja majanduslikku olukorda, sõjaliste jõudude loomist ja riigikaitse organiseerimist. Kolmas peatükk jälgib Nõukogude Vene punaväe sissetungi nii Viru kui Lõuna rindel ja Eesti sõjaliste jõudude korraldamist siseriigis taandumise ajal. Neljas peatükk kirjeldab meie vägede võidukat vastupealetungi ja maa vabastamist vaenlikkudest vägedest ning hindab vastupealetungi mõju poliitilisest, sise- ja välispoliitilisest seisukohast. Viimane peatükk jutustab talviseist kaitselahinguid ida ja lõuna piiril, kus pandi proovile Eesti väejuhtide meelekindlus ja sõdurite visadus. Lõpeb „Eesti Vabadussõja“ esimene osa meie pealetungi operatsioonidega 1919. a. mai kuus, millal sõda kandus väljaspoole Eesti piire.

Lisadena on toodud raamatu lõpus 14 tähtsamat dokumenti Eesti riigi loomise ja sõjaliste jõudude organiseerimise kohta.

Nagu käesoleva raamatu eessõnast nähtub, on tahetud „Eesti Vabadussõja“ esimese osaga anda „võimalikult tõetruu ja kokkuvõtlik pilt sellest, kuidas Vabadussõjas võideldi ning võideti“ (lk. 5). Ja tõesti, tunnustavalt kriipsutatakse alla nii väejuhtide osavust, head eeskujut ja ennast-salgavat tegevust lahinguis kui ka lihtsõdurite kuulekust, vaprust ja leplikku ning kannatlikku meelt sõjaraskusis. Aga ei varjata ka mõningaid ettetulnud äpardusi, ebaõnnestumisi ja puudusi: üksikuid saamatuid isikuid juhtkonnas ja väeüksusis, mis ei seisnud aja- ja kutsekõrgusel. Rohket kiitust korduvalt jagatakse soomlasile; mainitakse ka rindele jõudnud rootlasi ja taanlasi.

Kirjeldatud sündmusi selgitavad rohkearvulised (30) skeemid ja olukordi ilmestavad sündmusaegsed pildid (arvult 394). Need on paigutatud teksti vastavasse ossa nii ligidale, kui võrd trükitehniliselt see võimalik on olnud.

Keelelt ja stiililt käesolev teos on kergeti loetav ja hästi arusaadav. Hind (6 kr.) on mõõdukas säärase suure teose kohta. Seepärast, kes eeltellimisel (neid on olnud 6500) ei ole endale muretsenud „Eesti Va-

badussõda I“, see rutaku seda tegema, enne kui on hilja (müügile on lastud 3000 eksemplari).

V. Orav.

„Varamu“ nr. 1.

Uue kirjandusliku ajakirja „Varamu“ ümber levis enne ta ilmumist palju igasuguseid kuulujutte ja klatshi. Peamiseks põhjuseks sellele elevusele oli asjaolu, et meil juba ilmub soliidne kirjanduslik kuukiri „Looming“, sellepärast siis nähti uues ajakirjas „Loomingule“ võistlejat ja kardeti jõudude killunemist kirjanike peres.

Ometi need kartused on asjatud, vähimalt niiviisi põhjendatuina. Sest meil kirjanikke jätkub! Nagu esimese „Varamu“ numbri järgi võib otsustada, piisab siiaigi üsna väärtuslikku materjali — ja meie ei usu, et „Looming“ nüüd „Varamu“ tõttu sisult „kõhnemaks“ oleks muutunud. Selles osas võime olla kõigiti rahulikud. Kuid hoopis iseküsimus on, kas leidub mõlemale meie kirjanduslikule ajakirjale lugejaid. See selgub muidugi hiljem, nii et asugem ära ootavale seisukohale.

Käesolev „Varamu“ number sisuliselt ei erine „Loomingust“ millegagi, vaid luuletusi on sisus suhteliselt vähem. H. Visnapuu aitab paistab silma pikem luuletus „Vilbus“ kuna J. Sütiste esineb poemiga „Meri ja mets“. Novelle on A. Mälgult ja P. Kuustrelt ning sellega olekski nimetatud kõik olulisem ilukirjanduslikust osast.

Artiklite osal on märksa mitmekesisem. Peagu kõiki kunstialasid puudutatakse siin. Nii kirjutavad J. Aavik ja Ed. Visnapuu muusikaalu nähtustest. Teatriküsimusi arutab A. Adson, kujutavat kunsti käsitlevad R. Paris ja Ed. Ole artiklid ning kirjandusele on pühendatud P. Amburi kirjutus K. E. Söödi luuletus ja André Maurois tõlkeartikkel. Lisaks nendele leiame kirjutusi teaduse ja kultuuriloo valdast P. Kogermannilt, O. Looorisalt ja O. Vareselt. Lõpuks veel rikkalik arvustuste osa.

Peaerinevuseks „Loomingust“ on „Varamu“ arvurikas pildimaterjal. Leiame siin üsna ohttrasti illustratsioone ja reproduktsioone silmapaistvaist kunstnikest. Muidugi pole „Varamu“ vigadeta. Nii näiteks on välisuses midagi tavalisi „magasine“ meenutavat, nood suured initsiaalid kirjutuste alguses ei osuta just head maitset jne. Kuid need on pisiasjad, mis loodetavasti tulevikus paranevad.

L. S.

Eesti Metsa ja Tselluloosi

A/21

TALLINN, Pärnu mnt. 10—6

Telefonid:

Juhatus: { 429-96
432-76

Kontorijuhataja: 430-61

Kontor: 439-02

Ostab sulfaatpuid.

*Suitsetaja parim sõber on
pabeross*

MARET

Lafar me

SISU: Ev. V. — Aastavahetusel. E. P. — Suurpidustuste pahedest. K. Taev — A. H. Tammsaare 60-aastane. K. Laane — Matkalt valges Soomes. Nurme Pigilind — Pigilinnu eksirännakuid teatrilavadel. J. G. — Märkmeid „Tootsi pulma“ lavastamiseks maateatreis. H. Summer — Rohkem tähelepanu raamatukogudele. Mitmesugust.

JÄRGMISES NUMBRIS ILMUB MUU HULGAS:

RUD. SEPP — Mida nõuame maateatri repertuaarilt.

JULLO TALVA — Kohtla-Järvelt.

A. SAMET — Jüri Uustalu jutustab oma lavamälestusi.

SVEČ — Tsehhi maateatri tegevus.

Lugejaile.

Käesolevast numbrist peale hakkab vabaharidustöö ja maateatri ajakiri «Areng» ilmuma 24-leheküljelisena, pakkudes lugejaile rohket ja mitmekesist materjali. Selleks on ka toimetust uute jõududega täiendatud.

«Arengu» toimetusse kuuluvad: Pea- ja vastutav toimetaja Evald Vender, E. Haridusliidu peasekretär. Tegev toimetaja Leo Soonberg, «Uus Eesti» kunsti- ning teatriarvustaja ja E. Haridusliidu raamatukogunduse nõunik. Vabaharidustöö osa toimetaja Neeme Ruus, E. Haridusliidu töölis- ja vabariiklaste sekretär ja Tallinna Rahvaülikooli abijuhataja. Maateatri osa toimetaja Andres Särev, «Töölisteatri» näitejuht ja E. Haridusliidu teatri- ja näitejuhtide ühingu esimees, J. Rummo, E. Haridusliidu õppetöö toimkonna esimees, J. Ruus, Virumaa Rahvaülikooli juhataja ja A. Sibul, Tallinna Keskraamatukogu juhataja.

«Areng» ilmub vähemalt 10 korda aastas. Vaatamata ajakirja mahu suurenemisele on tellimishind jäetud endiseks, vaid üksiknumbri hinda on tõstetud 20 sendilt 25 sendile. Erilist tähelepanu on pühendatud ajakirja sisu mitmekesistamisele ning toimetus loodab, et ka «Arengu» arvukas lugejaskond siin oma kaastööga abiks tuleb.

Väljaandja.

„Baltolin“

on võrdne parimale välismaa **bensiinile**, sealjuures aga ökonoomsem.

Tarvitage „Baltolin'i“
ja teie hoiate kokku.

Oma bensiini jaamad:

Veneturul, Kalevi vastas
ja Baltijaama vastas.

„Päewaleht“

minewikus, olewikus,
tulewikus . . .

„Päewaleht“ oli

see ajaleht, kes 1905. aastal Eesti rahwa rasketel kannatusaegadel julgustas Eesti rahwa eneseteadmist ja würgutas eestlasi wõitlusele parema tulewiku eest. See 10 aastat kestnud wõitlus krooniti Eesti riikliku iseseiswusega.

„Päewaleht“ on

praegu Eesti suurim ja mõjuwõimsam ajaleht, kelle taga seisawad erksamad inimesed kõigist ringfondadest. „Päewalehe“ suur objektiivsus, suurte elu-õdede õieti mõistmine ja eeskuse ideaalidest kinnipidamine teewad ta kõigi poolt kõrgesti hinnatawaks.

„Päewaleht“ jääb

ka tulewikus Eesti rahwale õiget suunda näitawaks tuletorniks. Sema minewik, olewik ja ülesseatud ideaalid kindlustawad seda.

Lugege kõik „Päewalehte“!

Tellige kõik „Päewalehte“!